

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจะพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้นจำเป็นอย่างยิ่งและสำคัญที่สุดคือจะต้องพัฒนาคนในชาติก่อน และการพัฒนาที่มีความมั่นคงและยั่งยืนที่สุดคือการให้การศึกษาให้ผู้เรียนรักในการใฝ่รู้ใฝ่เรียน ตระหนักในความสำคัญของการเรียนรู้ เข้าใจวิธีการที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นบทบาทของครูยุคใหม่ต้องเปลี่ยนแปลงจากผู้บอกความรู้ มาเป็นผู้มีส่วนส่งเสริมกระบวนการคิดให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มุ่งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการสอนจากวิธีการเดิม ๆ คือพูดให้ฟังให้ท่องจำต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและกระบวนการคิดให้เท่าทันโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งบุคลากรทางการศึกษาทุกภาคส่วนจะต้องเปลี่ยนบทบาทของตน โดยเฉพาะผู้บริหารในสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการจัดการศึกษา ขึ้นพื้นฐานนั้นต้องตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาครู เพื่อให้ครูได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอได้ เพิ่มพูนความรู้ความสามารถ และได้ปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาเพื่อให้ปฏิบัติการกิจในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มาตรา 6 กำหนดไว้ว่าจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อ พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ 2546 : 7) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมาก เพราะมนุษย์ เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด การศึกษาจึงเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศให้เป็นผู้รู้จักคิดรู้จักทำรู้จักแก้ปัญหา ตลอดจนรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสิ้นเปลืองน้อยที่สุด การที่ประเทศจะเจริญก้าวหน้าได้ จำเป็นจะต้องมีทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ความคิดและความสามารถเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการในการ เสริมสร้างบุคคลให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าว นั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2545 : 3) สังคมไทย ได้มีความคาดหวังในเรื่องการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาจากสถานศึกษาทุกแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของ การพัฒนา ตลอดถึงสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ดังนั้นสถานศึกษาทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นระดับใดก็ตามจะต้องประเมินตรวจสอบตัวเองว่าได้ตอบสนอง ความคาดหวังหรือความต้องการของสังคมมากน้อยเพียงใด เพราะคุณภาพของคนไทยจะเป็นทรัพยากร สำคัญสำหรับการอยู่รอดและการพัฒนาประเทศไทยในกระแสสังคมยุคใหม่ที่ต้องใช้ความรู้เป็น เครื่องมือสำคัญในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตเนื่องจากโครงสร้าง วิธีคิด กระบวนการ เครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ เนื่องจากคุณภาพการจัดการศึกษาในปัจจุบันไม่มีประสิทธิภาพ เพียงพอเพื่อความอยู่รอดของสังคมไทยที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูป การศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่ให้ความสำคัญกับการปฏิรูป ด้านต่าง ๆ ได้แก่การ ปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูประบบการบริหารจัดการศึกษา ปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงานการปฏิรูปการศึกษา 2544 : 5) ในการปฏิรูปการศึกษาจำเป็นต้อง มีการปฏิรูปครูเพราะครูเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จอันสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาเนื่องจากครู เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปการเรียนรู้ การที่ครูมี คุณภาพ มีความพร้อมในการให้การศึกษาอบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นบุคคลที่ต้องการของสังคมนั้น ย่อมเป็นงานที่สำคัญยิ่ง เพราะงานถ่ายทอดบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่พึงประสงค์เป็นงานที่ยากลำบาก จะต้องอาศัยครูที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน (ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ 2542 : 2)

การจะทำให้การปฏิรูปการศึกษาสำเร็จได้นั้นไม่สามารถมอบให้องค์กรใดองค์กรหนึ่ง เป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงฝ่ายเดียวได้ แต่ต้องให้คนทั้งสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษา ให้มากที่สุด โดยแต่ละคนแต่ละกลุ่มแต่ละองค์กรซึ่งทำหน้าที่และบทบาทแตกต่างกันแต่ต้องมี จุดมุ่งหมายเดียวกันคือการปฏิรูปการศึกษาให้ได้ผลตามวิสัยทัศน์ที่แต่ละกลุ่ม แต่ละองค์กรวางไว้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ 2543 : 27) โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องวางนโยบายและการปฏิบัติ ให้ชัดเจนเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสร้างกลไกในการจัดระบบการเรียนรู้ให้ ครบวงจรทั้งวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู แนวทางการจัดทำหลักสูตรใหม่ เปลี่ยนระบบการจัด และประเมินผลตามสภาพจริง การจัดสภาพแวดล้อม การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน การวาง มาตรฐานการจัดการศึกษา การวางแผนตรวจสอบคุณภาพการเรียนรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณภาพการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้จากภายในและภายนอกสถานศึกษา นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องกำหนด กลยุทธ์โดยเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รวมถึงการเร่งรัด พัฒนาครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องให้เป็นผู้มีความรู้ที่เหมาะสมที่จะให้การศึกษาอบรมพัฒนา เยาวชนของชาติในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญ ต่อชาติบ้านเมือง (อุษณีย์ โพธิ์สุข, 2543 : 2)

ขณะเดียวกันรายงานการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาครูทั้งโรงเรียน โรงเรียนในโครงการ โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2546 : 137)

พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนไม่น้อยยังขาดการกระจายแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ไปสู่ผู้ปฏิบัติโดยคิดว่าแนวคิดต่าง ๆ ถ่ายทอดไปสู่กลุ่มผู้บริหารเท่านั้น ประกอบกับผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ของกลุ่มไตรมิตรในรอบที่ 2 มาตรฐานที่ 12 คือสถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับพอใช้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2553 : 14) ซึ่งจากสภาพปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วยตนเองได้จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการเรียนรู้หรือที่เรียกว่าปฏิรูปการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำของสถานศึกษาจำเป็นจะต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาและความต้องการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนในกลุ่มเครือข่ายไตรมิตร อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการเสริมสร้างศักยภาพครูให้มีความรู้ความสามารถตรงตามมาตรฐานวิชาชีพครูอันจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในความคิดเห็นของครูผู้สอน กลุ่มเครือข่ายไตรมิตร อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนกลุ่มเครือข่ายไตรมิตร อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

- 1.1 ประชากรในกลุ่มเครือข่ายไตรมิตร ประกอบด้วย

1.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 14 คน

1.1.2 ครูผู้สอน ทุกกลุ่มสาระ จำนวน 128 คน

1.2 ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 11 คน

2.1.2 ครูผู้สอนใน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 50 คน

2.1.3 ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วยครูผู้สอนและ/หรือผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนที่มีผลการประเมินภายนอกในมาตรฐานที่ 4 อยู่ในระดับดีขึ้นไป

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้แก่

2.1.1 การวางแผนการจัดการเรียนรู้

2.1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1.3 การจัดทำสื่อวัตกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2.1.5 การนิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้

2.1.6 การรายงานผลการจัดการเรียนรู้

2.2 ความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอน ได้แก่

2.2.1 ความต้องการพัฒนาตนเองตามมาตรฐานด้านความรู้

2.2.2 ความต้องการพัฒนาตนเองตามมาตรฐานวิชาชีพครู

2.3 แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตด้านพื้นที่คือโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายไตรมิตร จำนวน 14 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบลได้แก่ ตำบลผาป่อง ตำบลห้วยโป่ง และตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

4. ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยในครั้งนี้จะดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2554 - 31 กรกฎาคม 2554

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อความเข้าใจตรงกันการวิจัยครั้งนี้ได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. บทบาทผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมการปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนในกลุ่มเครือข่ายไตรมิตร อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดทำสื่อวัตกรรมการเรียนรู้อะไร การวัดและประเมินผลการเรียนรู้การนิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้ และการรายงานผลการจัดการเรียนรู้
2. แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ หมายถึง ผลการสังเคราะห์ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาและความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนกลุ่มเครือข่ายไตรมิตร อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการในโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและยังหมายรวมถึงผู้ที่รักษาราชการแทนในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกลุ่มเครือข่ายไตรมิตร ปีการศึกษา 2553
4. ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มเครือข่ายไตรมิตรปีการศึกษา 2553
5. ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง ครูผู้สอนที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไปและมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป และ/หรือผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนที่มีผลการประเมินภายนอกในมาตรฐานที่ 4 อยู่ในระดับดีขึ้นไป
6. กลุ่มเครือข่ายไตรมิตร หมายถึง สถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอน จำนวน 11 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านหนองขาวกลาง โรงเรียนบ้านหนองเขียว โรงเรียนบ้านห้วยโป่ง โรงเรียนบ้านแก่นฟ้าโรงเรียนบ้านห้วยเสือเต่า โรงเรียนบ้านกลาง โรงเรียนชุมชนผาบ่อง โรงเรียนห้วยเตือ โรงเรียนบ้านห้วยโป่งกาน โรงเรียนบ้านท่าโป่งแดง และโรงเรียนบ้านไม้ช้างหนาม